

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ”
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ СТОМАТОЛОГІЇ ТА
ЛАБОРАТОРНОЇ МЕДИЦИНИ
Кафедра стоматології післядипломної освіти**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.о. директора навчально-наукового
інституту стоматології та
лабораторної медицини

Євген КОСТЕНКО

«01» вересня 2025 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
циклу спеціалізації за фахом
« Ортодонтія»**

Галузь знань 22 “Охорона здоров'я”
Спеціальність 221 “Стоматологія”

Робоча програма циклу спеціалізації за фахом «Ортодонтія» галузі знань 22 “Охорона здоров'я”, спеціальність 221 “Стоматологія”.

Розробники: Потапчук А. М., д.мед.н., професор, завідувач кафедри стоматології післядипломної освіти, Ворник В.З. – доцент кафедри стоматології післядипломної освіти, Костенко О.Є. – доцент кафедри стоматології післядипломної освіти, Рівіс М.В. - старший викл. кафедри стоматології післядипломної освіти.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри стоматології післядипломної освіти

Протокол від “26” серпня 2025 року № 1

Завідувач кафедри _____ Анатолій ПОТАПЧУК

Робоча програма схвалена на засіданні науково-методичної комісії навчально-наукового інституту стоматології та лабораторної медицини ДВНЗ “Ужгородський національний університет”

Протокол від “01” вересня 2025 року № 1

Голова науково-методичної комісії
навчально-наукового інституту
стоматології та лабораторної медицини _____ Оксана КЛІТИНСЬКА

“01” вересня 2025 року

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА **циклу спеціалізації за фахом «Ортодонтія»**

Цикл спеціалізації за фахом «Ортодонтія», тривалість якого 9 місяців (1404 годин) проводиться для одержання кваліфікації лікаря спеціаліста з ортодонтії для лікарів-стоматологів, які пройшли інтернатуру за спеціальністю «Стоматологія» або іншою спеціальністю стоматологічного профілю та змінюють її.

Головна навчальна та виховна мета циклу – виховання висококваліфікованих лікарів-ортодонтів, які б мали різносторонню академічну базову теоретичну підготовку та володіли адекватним, достатнім клінічним досвідом. В ході циклу лікар – спеціаліст з ортодонтії має навчитися самостійно клінічно мислити, враховуючи особливості етіології патогенезу, клініки діагностики та проводити заходи профілактики та лікування зубощелепно-лицевих аномалій та деформацій в різні вікові періоди.

В результаті теоретичного (55% навчального часу) і практичного (45% навчального часу) навчання слухачі циклу ознайомляться з сучасними діагностичними маніпуляціями та опанують новітні методики профілактики та лікування зубощелепних аномалій.

Навчальний план циклу складається з 13 розділів основної програми:

1. Виховання стоматологічного та ортодонтичного здоров'я. Організація ортодонтичної допомоги (46 години).
2. Анатомо-біологічні основи в ортодонтії (116 години).
3. Профілактика зубощелепних аномалій (66 годин).
4. Діагностика в ортодонтії (342 години).
5. Ортодонтичні апарати (72 години).
6. Ортодонтична лабораторна техніка і матеріали (137 годин).
7. Основи ортодонтичного лікування незнімною ортодонтичною технікою з замковою фіксацією (56 години).
8. Якірна опора в ортодонтії (16 годин).
9. Клінічна ортодонтія. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика та лікування аномалій зубощелепної системи: окремих зубів, положення зубів, форми та розмірів зубного ряду, прикусу (198 години).
10. Особливості протезування дефектів зубів і зубних рядів у тимчасовому, змінному та постійному прикусі (88 години).
11. Сучасні методи та засоби ортопедичного лікування травматичного пошкодження зубів та щелепних кісток у дітей (66 годин).
12. Співпраця ортодонта в комплексі мультидисциплінарного підходу до лікування зубощелепних аномалій (291 години).
13. Стандарти проведення клінічних втручань при вроджених вадах розвитку обличчя і щелеп (40 годин).

та 4 розділів додаткової:

1. Організація невідкладної медичної допомоги населенню у надзвичайних ситуаціях (12 годин).
2. Туберкульоз (7 години).
3. Особливо небезпечні інфекції (5 годин).
4. Радіаційна медицина (3 години).

Години, що необхідні для різних видів контролю знань у навчальних планах спеціально не виділені, а входять у навчальні години, що відведені для семінарів та практичних занять. Залежно від контингенту слухачів, його підготовленості та інших факторів можливі зміни навчальних планів у межах 10-15 % загального об'єму навчального плану даного циклу.

Список літератури, наведений у кінці програми, містить сучасну вітчизняну та зарубіжну літературу за спеціальністю, зокрема наукові праці, що видані співробітниками кафедри, та суміжним дисциплінам.

Після виконання навчального навантаження, що передбачено програмою, лікарі, що навчалися на циклі проходить атестацію на звання лікар-спеціаліст за

фахом «Ортодонтія».

Слухачі, які одержали позитивні оцінки при комп'ютерному тестуванні атестаційної програми затвердженої МОЗ України та іспиті, отримують сертифікат устанавленого зразку.

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН циклу спеціалізації за фахом «Ортодонтія»

Тривалість навчання – 9,0 місяць (1404 годин).

Навчальна та виховна мета циклу – виховання висококваліфікованих лікарів-ортодонтів, які б мали різносторонню академічну базову теоретичну підготовку та володіли адекватним, достатнім клінічним досвідом

Контингент слухачів: лікарі-стоматологи, які пройшли інтернатуру за спеціальністю «Стоматологія» або іншою спеціальністю стоматологічного профілю та змінюють її.

5. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ

5.1. Структура навчальної дисципліни

	Назва курсу	Кількість навчальних годин				
		Лекції	Практичні заняття	Семинари	Самостійна робота	Всього годин
1	Виховання стоматологічного та ортодонтичного здоров'я	2	—	3	1	6
2	Анатомо-біологічні основи ортодонції	6	18	3	3	30
3	Діагностика в ортодонції	26	100	44	10	180
4	Етіологія, патогенез, зубощелепних аномалій	4	40	52	20	106
5	Загальні принципи та правила ортодонтичної допомоги	4	46	74	24	148
6	Ортодонтична лабораторна техніка і матеріали	26	50	66	10	152
7	Клінічна ортодонтія. Особливості лікування аномалій зубів, зубних рядів в різні вікові періоди	10	72	30	6	118

8	Особливості лікування патологій прикусу в різні вікові періоди	26	90	20	8	144
9	Особливості протезування дефектів зубів і зубних рядів у тимчасовому, змінному та постійному прикусі	8	46	28	4	86
10	Травма зубів і щелеп у дітей. Особливості їх лікування	4	42	21	7	74
11	Співпраця ортодонта в комплексі мультидисциплінарного підходу до лікування зубощелепних аномалій	4	50	60	14	128
12	Стандарти проведення клінічних втручань при вроджених вадах розвитку обличчя і щелеп	4	4	29	9	46
13	Загальні біологічні та медичні предмети. Медична психологія: особливості психології дитини, підлітка та дорослого	4	10	35	5	54
14	Логопедія	4	20	10	6	40
15	Організація ортодонтичної допомоги	4	20	24	12	60
	Іспит					6
	Разом	140	620	308	284	1378

<i>Додаткові програми-</i>					
----------------------------	--	--	--	--	--

Невідкладні стани та невідкладна допомога. Основні принципи медичної допомоги в стоматологічній практиці за стандартами Європейської Ради Реанімації.			6	-	6
принципи та методи застосування апаратно — інструментальних методів невідкладної допомоги та реанімації хворих в амбулаторних стоматологічних умовах за стандартами Європейської Ради Реанімації. Порядок вимірювання гемодинамічних показників	-	-	6	-	6
протоколи невідкладної допомоги та перелік невідкладних станів в амбулаторних стоматологічних умовах	-	-	6	-	6
Особливості та принципи тактичної медичної допомоги при масових ураженнях	-	-	6	-	6
Протоколи тактичної медичної допомоги постраждалим на догоспітальному Етапі	-	-	6	-	6
Знати військовий протокол організації ТССС. Структуру та принципи протоколу М.А.Р.С.Н.	-	-	6	-	6
Перелік лікарських препаратів та приладів для надання невідкладної допомоги в умовах амбулаторного стоматологічного прийому та на етапі до госпітальної медичної допомоги у військовий час.	-	-	16	-	16
Принципи та методи протирадіаційної профілактики.	-	-	6	-	6
Разом	-	-	26	-	26
Всього годин	140	620	334	284	1404

5.2. Тематичні плани

5.2.1. Тематичний план лекцій

Курс 1

Виховання стоматологічного і ортодонтичного здоров'я

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1.	Роль ортодонції в підвищенні якості життя сучасної людини. Санітарно-освітні заходи до питань профілактики ЗЩА вагітних жінок, дітей та дорослих різного віку.	Лекція	2 год.
2.	Сучасні брекет-системи: структурні особливості брекета та аналіз методик позиціювання.	Лекція	2 год.
			Лекцій – 4 год.;

Курс 2

Анатомо-біологічні основи в ортодонції

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	Анатомо-функціональні особливості розвитку ЗЩС в різні періоди прикусу.	Лекція	2 год.
2	Клінічні методи обстеження.	Лекція	2 год.
3	Лабораторні методи обстеження	Лекція	2 год.
4	Термінологія та номенклатура.	Лекція	2 год.
5	Антропометричні вимірювання діагностичних моделей.	Лекція	2 год.
			Лекцій – 10 год

Курс 3
Діагностика в ортодонтії

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	Методи діагностики зубощелепних аномалій та фективності надання ортодонтичної допомоги дітям і іділіткам	Лекція	2 год.
2	Діагностика СНЩ	Лекція	2 год.
3	Ретельний збір анамнезу, як основа діагностики в ортодонтії	Лекція	2 год.
4	Функціональні методи діагностики	Лекція	2 год.
5	Рентгенологічні дослідження (прицільна та панорамна рентгенографія радіовізіографія, ортопантомографія).	Лекція	2 год.
6	Сучасні радіологічні методи обстеження: комп'ютерна томографія (К'Т), магнітно-резонансна томографія (МРТ)	Лекція	2 год.
7	Протокол аналізу рентгенограм.	Лекція	2 год.
8	Телерентгенографія у боковій проекції.	Лекція	2 год.
9	Телерентгенографія у фронтальній проекції.	Лекція	2 год.

Лекцій – 18 год.;

Курс 4
Етіологія, патогенез зубо-щелепових аномалій

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	Класифікація зубощелепних аномалій.	Лекція	2 год.

2	Принципи побудови ортодонтичного діагнозу.	Лекція	2 год.
3	Планування ортодонтичного лікування.	Лекція	2 год.
4	Шкідливі звички.	Лекція	2 год.
5	Порушення функцій ЩЛД, як причина формування ЗЩА.	Лекція	2 год.
6	Аномалії м'яких тканин ротової порожнини.	Лекція	2 год.
7	Раннє видалення зубів, як одна з причин формування ЗША та деформацій.	Лекція	2 год.
			Лекцій – 14 год.;

Курс 5

Загальні принципи та правила ортодонтичної допомоги

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	Прогноз ортодонтичного лікування.	Лекція	2 год.
2	Апаратурний метод лікування. Ортодонтична апаратура. Класифікація. конструктивні особливості. Принцип роботи.	Лекція	2 год.
3	Клініко- біологічні основи ортодонтичного лікування.	Лекція	2 год.
4	Основи біомеханіки в ортодонтії	Лекція	2 год.
			Лекцій – 8 год.;

Курс 6
Ортодонтична лабораторна техніка і матеріали

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	Конструктивні особливості і технологія виготовлення знімних ортодонтичних апаратів.	Лекція	2 год.
2	Конструктивні особливості і технологія виготовлення незнімних ортодонтичних апаратів.	Лекція	2 год.
3	Технологічні особливості роботи з брекет-системою.	Лекція	2 год.
4	Конструктивні особливості і технологія виготовлення позаротових ортодонтичних апаратів	Лекція	2 год.
5	Конструктивні особливості і технологія виготовлення профілактичних ортодонтичних апаратів.	Лекція	2 год.
6	Конструктивні особливості та технологія виготовлення коронкових та мостовидних протезів у дитячому віці.	Лекція	2 год.
		Лекцій – 12 год.;	

Курс 7
Клінічна ортодонція. Особливості лікування аномалій зубів, зубних рядів в різні вікові періоди

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	Методи лікування аномалій окремих зубів.	Лекція	2 год.
2	Методи лікування аномалій та деформацій зубних рядів.	Лекція	2 год.
3	Особливості лікування аномалій зубів та зубних рядів	Лекція	2 год.

	при захворюваннях пародонта		
4	Особливості ретенційного періоду після ортодонтичної корекції аномалій зубів та зубних рядів.	Лекція	2 год.
	Лекцій – 8 год.;		

Курс 8

Особливості лікування патологій прикусу в різні вікові періоди

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	Класифікації аномалій прикусу	Лекція	2 год.
2	Дистальний прикус і його форми, лікування.	Лекція	2 год.
3	Глибокий прикус і його форми, лікування	Лекція	2 год.
4	Відкритий прикус і його форми, лікування.	Лекція	2 год.
5	Косий (перехресний) прикус і його форми, лікування.	Лекція	2 год.
6	Причини відсутності зубів у дітей	Лекція	2 год.
	Лекцій – 12 год.;		

Курс 9

Особливості протезування дефектів зубів і зубних рядів у тимчасовому, змінному та постійному прикусі

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	Лікування і профілактика дефектів зубів і зубних рядів у дітей.	Лекція	2 год.
2	Потреба дитячого населення в зубному протезуванні. Соціальна значимість протезування в дитячому віці.	Лекція	2 год.

3	Принципи відновлення дефектів зубів і зубних рядів у дітей.	Лекція	2 год.
4	Класифікація і діагностика дефектів зубів і зубних рядів у дітей.	Лекція	2 год.
5	Відновлення дефектів коронкової частини зуба та включених дефектів у дітей.	Лекція	2 год.
6	Знімні часткові зубні протези у дітей.	Лекція	2 год.
7	Підготовка порожнини рота до протезування при ускладнених дефектах зубних рядів у дітей.	Лекція	2 год.
8	Вимоги до матеріалів, які використовують для виготовлення дитячих зубних протезів і апаратів.	Лекція	2 год.
	Лекцій – 16 год.;		

Курс 10
Травма зубів і щелеп у дітей. Особливості їх лікування.

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	Значення вікових особливостей будови зубів,періодонту,кісток щелеп при травмах	Лекція	2 год.
2	Ортопедичні апарати для лікування зубо-щелепно-лищевої травми і їхня загальна характеристик	Лекція	2 год.
3	Особливості формування мови. Порушення мови при патології прикусу.	Лекція	2 год.
4	Ортопедичні апарати, що застосовуються при лікуванні наслідків травм тканин зубо-щелепно-лищевої ділянки.	Лекція	2 год.
5	Класифікація і діагностика травм зубів і щелеп у дітей.	Лекція	2 год.
6	Протезування при дефектах тканин щелепно-лищевої ділянки у дітей.	Лекція	2 год.
	Лекцій – 12 год.;		

Курс 11

Співпраця ортодонта в комплексі мультидисциплінарного підходу до лікування зубощелепових аномалій

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	Особливості диспансерного спостереження та велення пацієнтів дитячого віку із складними травмами ЩЛД.	Лекція	2 год.
2	Особливості ортодонтичного лікування при захворюваннях тканин пародонту.	Лекція	2 год.
3	Особливості ортодонтичного лікування при захворюваннях тканин пародонту.	Лекція	2 год.
4	Ортодонтична підготовка до раціонального протезування ротової порожнини.	Лекція	2 год.
5	Покази до використання оклюзійних кап у пацієнтів із порушення СНЩС	Лекція	2 год.
6	Хірургічні методи підготовки до ортодонтичного лікування.	Лекція	2 год.
7	Пластика вуздечок, мілкого присінку порожнини рота Мікроімпланти в ортодонтії.	Лекція	2 год.
		Лекцій – 14 год.;	

Курс 12

Стандарти проведення клінічних втручань при вроджених вадах розвитку обличчя і щелеп

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	Мікроімпланти в ортодонтії.	Лекція	2 год.
2	Вади розвитку зубо-щелепного апарату і фактори, які обумовлюють їх.	Лекція	2 год.
			Лекцій –4 год.;

Курс 13

Загальні біологічні та медичні предмети. Медична психологія – особливості психології дитини, підлітка та дорослого

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	Вибір раціональних конструкцій ортопедичних та ортодонтичних апаратів.	Лекція	2 год
2	Аспекти ортодонтичного втручання в комплексі мультидисциплінарного лікування вад розвитку.	Лекція	2 год
3	Психологія. Роль психології в ортодонтії.	Лекція	2 год
			Лекцій –6 год.;

Курс 14 Логопедія

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	Комплексний підхід ортодонта. логопеда та психолога при ортодонтичній патології	Лекція	2 год.
			Лекцій –2 год.;

Курс 15

Організація ортодонтичної допомоги

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	Санітарна освіта населення.	Лекція	2 год.
2	Організація профілактики ЗЩА та деформацій у віковому аспекті.	Лекція	2 год.
3	Принципи диспансеризації в ортодонтії	Лекція	2 год.
			Лекцій –6 год.;

Курс 16 Додаткові програми

Невідкладні стани в стоматологічній практиці та тактична медицина .(лекц. – 10 год.)

Лекція – 2 год.	Невідкладні стани та невідкладна допомога. Основні принципи медичної допомогив стоматологічній практиці за стандартами Європейської Ради Реанімації.
Лекція – 2 год.	Принципи та методи застосування апаратно — інструментальних методів невідкладної допомоги та реанімації хворих в амбулаторних стоматологічних умовах за стандартамиЄвропейської Ради Реанімації. Порядок вимірювання гемодинамічних показників.
Лекція – 2 год.	Принципи та особливості проведення реанімації у дорослих та дітей

Лекція – 2 год.	Протоколи невідкладної допомоги теперелік невідкладних станів в амбулаторних стоматологічних умовах
Лекція – 2 год.	Особливості та принципи тактичної медичної допомоги при масових ураженнях

5.2.2. Тематичний план семінарських занять

Курс 1

Виховання стоматологічного і ортодонтичного здоров'я

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Санітарно-освітні заходи до питань профілактики ЗЩА вагітних жінок, дітей та дорослих різного віку.	Сем.	3 год.
2	. Проведення уроків індивідуальної гігієни ротової порожнини у ортодонтичних пацієнтів. Мотивація пацієнтів до оздоровлення ротової порожнини.	Сем.	4 год.
			Сем. – 7 год

Курс 2

Анатомо-біологічні основи в ортодонтії

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Анатомо-функціональні особливості розвитку ЗЩС в: антенатальному періоді розвитку та періоді новонародженості.	Сем.	7 год.
2	. Анатомо-функціональні особливості розвитку ЗЩС в: періоді тимчасового прикусу.	Сем.	7 год.
3	. Поняття фізіологічної норми зубощелепного комплексу у різні вікові періоди.	Сем.	7 год.
			Сем. – 21 год

Курс 3
Діагностика в ортодонтії

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Клінічні методи ортодонтичного обстеження.	Сем.	7 год.
2	. Додаткові методи ортодонтичного обстеження.	Сем.	3 год.
3	. Рентгенологічні дослідження (прицільні знімки, орто пантомографія, телерентгенографія, радіовізіографія та ін.).	Сем.	4 год.
4	. Сучасні радіологічні методи обстеження: комп'ютерна (КТ), магнітно-резонансна томографія (МРТ) та ін.	Сем.	7 год.
5	. Функціональні методи діагностики.	Сем.	7 год.
6	. Класифікація ЗЩА.	Сем.	3 год.
7	. Принципи побудови ортодонтичного діагнозу.	Сем.	4 год.
			Сем. – 35 год

Курс 4
Етіологія, патогенез зубо-щелепових аномалій

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Епідеміологія ЗЩА та вплив екологічних факторів, спадковість.	Сем.	2 год.
2	. Порушення вигодовування, хвороби раннього дитячого віку.	Сем.	3 год.
3	. Шкідливі дитячі звички, порушення функції ЗЩС.	Сем.	4 год.
4	. Аномалії м'яких тканин ротової порожнини.	Сем.	3 год.
5	. Раннє видалення зубів, нерівномірна утертість тимчасових зубів.	Сем.	7 год.
	Сем. – 19 год		

Курс 5
Загальні принципи та правила ортодонтичної допомоги

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Етика та деонтологія в ортодонтії.	Сем.	3 год.
2	. Складання раціонального плану лікування ортодонтичного пацієнта.	Сем.	4 год.
3	. Визначення ступеню труднощів ортодонтичного лікування. Протоколи ведення. Пацієнта – мультидисциплінарне лікування порушення ЗЩС у дітей та дорослих.	Сем.	7 год.
4	. Методи ортодонтичного лікування.	Сем.	7 год.
5	. Апаратурний метод. Класифікація ортодонтичної апаратури.	Сем.	7 год.
6	. Клініко-біологічні основи ортодонтичного лікування. Біомеханіка в ортодонтії.	Сем.	4 год.
7	. Психотерапія. Боротьба з шкідливими звичками.	Сем.	3 год.
8	. Логопедія.	Сем.	4 год.
9	. Хірургічні методи.	Сем.	3 год.
			Сем. – 34 год

Курс 6

Ортодонтична лабораторна техніка і матеріали

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Конструктивні особливості і технологія виготовлення.	Сем.	7 год.
2	. Знімні ортодонтичні конструкції.	Сем.	7 год.
3	. Незнімні ортодонтичні конструкції.	Сем.	7 год.
4	. Брекет-техніка.	Сем.	7 год.
5	. Поза ротові ортодонтичні апарати.	Сем.	7 год.
6	. Профілактичні конструкції.	Сем.	4 год.

7	. Ретенційні апарати.	Сем.	3 год.
		Сем. – 30 год	

Курс 7

Клінічна ортодонція. Особливості лікування аномалій зубів, зубних рядів в різні вікові періоди

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Класифікації аномалій окремих зубів.	Сем.	2 год.
2	. Класифікації аномалій положення зубів.	Сем.	2 год.
3	. Аномалії форми зубних рядів. Методи їх лікування.	Сем.	4 год.
4	. Звуження.	Сем.	4 год.

5.	Особливості лікування аномалій зубів та зубних рядів при захворюваннях пародонту.	Сем.	4 год.
		Сем. – 36 год	

Курс 8

Особливості лікування патологій прикусу в різні вікові періоди

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Класифікації аномалій прикусу.	Сем.	2 год.
2	. Мезіальний прикус і його форми.	Сем.	7 год.
3	. Дистальний прикус і його форми.	Сем.	7 год.
4	. Глибокий прикус і його форми.	Сем.	7 год.
5	. Відкритий прикус і його форми.	Сем.	7 год.
6	. Диференційна діагностика окремих форм аномалій прикусу.	Сем.	4 год.
7	. Особливості лікування зубощелепових аномалій та деформацій при захворюваннях пародонту.	Сем.	4 год.

Курс 9***Особливості протезування дефектів зубів і зубних рядів у тимчасовому, змінному та постійному прикусі***

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Класифікація дефектів зубів і зубних рядів у дітей.	Сем.	4 год.
2	. Заміщення дефектів коронкової частини зуба у дітей.	Сем.	4 год.
3	. Рациональні конструкції мостоподібних протезів у дітей в тимчасовому, змінному і постійному прикусах.	Сем.	7 год.
4	. Знімні часткові зубні протези у дітей.	Сем.	3 год.
5	Профілактика ускладнених дефектів зубних рядів у дітей.	Сем.	4 год.
			Сем. – 22 год

Курс 10

Травма зубів і щелеп у дітей. Особливості їх лікування.

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	Класифікація і діагностика травм зубів і щелеп у дітей.	Сем.	2 год.
2	Значення вікових особливостей будови зубів, періодонту, кісток щелеп при травмах.	Сем.	3 год.
3	Сучасні засоби ортопедичного лікування травматичних пошкоджень зубів і показання до їх використання.	Сем.	4 год.
4	Ортопедичне лікування зубощелепно-лицевих деформацій, пов'язаних з травмою в тимчасовому, змінному і постійному прикусах.	Сем.	4 год.
5	Ортопедичні апарати, що застосовуються при лікуванні наслідків травм тканин зубощелепно-лицевої ділянки у дітей	Сем.	4 год.
			Сем. – 18 год

Курс 11

Співпраця ортодонта в комплексі мультидисциплінарного підходу до лікування зубощелепових аномалій

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Особливості ортодонтичного лікування при захворюваннях тканин пародонту.	Сем.	4 год.
2	. Покази до використання оклюзійних кап у пацієнтів з порушеннями СНЩС.	Сем.	4 год.
3	. Хірургічні методи підготовки до ортодонтичного лікування.	Сем.	4 год.
4	. Алгоритм дій при лікуванні скелетних вад розвитку. Ведення ортодонтичного пацієнта до ортогнатичної хірургії та після її завершення.	Сем.	4 год.
5	. Комплексний підхід до ортодонта, логопеда та психолога при ортодонтичній патології.	Сем.	4 год.
			Сем.-20 год

Курс 12

Стандарти проведення клінічних втручань при вроджених вадах розвитку обличчя і щелеп

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	Вади розвитку зубощелепного апарату і фактори, які обумовлюють їх.	Сем.	3 год.
2	Тактика лікаря-ортодонта при лікуванні дітей з вродженими незрощеннями губи, альвеолярного паростка, твердого і м'якого піднебіння.	Сем.	3 год.
			Сем. – 6 год

Курс 13

Загальні біологічні та медичні предмети. Медична психологія – особливості психології дитини, підлітка та дорослого

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
212	Психологія. Роль психології в ортодонтії.	Сем.	4 год.
			Сем. – 4 год

Курс 14

Логопедія

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	Логопедія. Зв'язок з іншими науками та роль її в ортодонтії.	Сем.	4 год.
			Сем. – 4год

Курс 15

Організація ортодонтичної допомоги

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	Структура та принципи організації ортодонтичної допомоги населенню.	Сем.	3 год.
2	Принципи диспансеризації в ортодонтії.	Сем.	3год.
			Сем. – 6 год

Курс 16
Додаткові програми

		Вид заняття	Всього годин
1.	Невідкладні стани та невідкладна допомога. Основні принципи медичної допомоги в стоматологічній практиці за стандартами Європейської Ради Реанімації.	Сем.	6 год
2.	Принципи та методи застосування апаратно — інструментальних методів невідкладної допомоги та реанімації хворих в амбулаторних стоматологічних умовах за стандартами Європейської Ради Реанімації. Порядок вимірювання гемодинамічних показників	Сем.	3 год
3.	Протоколи невідкладної допомоги та перелік невідкладних станів в амбулаторних стоматологічних умовах	Сем.	4 год
4.	Особливості та принципи тактичної медичної допомоги при масових ураженнях	Сем.	6 год
5.	Протоколи тактичної медичної допомоги постраждалим на догоспітальному Етапі	Сем.	6 год
6.	Знати військовий протокол організації ТССС. Структуру та принципи протоколу М.А.Р.С.Н.	Сем.	6 год
7.	Перелік лікарських препаратів та приладів для надання невідкладної допомоги в умовах амбулаторного стоматологічного прийому та на етапі до госпітальної медичної допомоги у військовий час.	Сем.	3 год
8.	Принципи та методи протирадіаційної профілактики.	Сем.	4 год
	Разом		38 год

Невідкладні стани в стоматологічній практиці та тактична медицина
сем. – 15 год.,

Сем. – 3 год.	Первинне і вторинне обстеження, на основі одержаних даних встановити провідний синдром та застосувати адекватний протокол з медицини невідкладних станів у тому числі при надзвичайних ситуаціях мирного часу. Оцінити гострий стан хворого за системами ABCDE та САВ.
1	Проводити серцево-легеневу та церебральну реанімацію.
2	Методика використання автоматичного дефібрилятора та ручного дефібрилятора.
3	Відновлення прохідності дихальних шляхів, введення ротоглоткового і носоглоткового повітроводів; ШВЛ дихальним мішком типу “Амбу” і лицевою маскою;
4	Володіти методикою використання альтернативних методів забезпечення прохідності дихальних шляхів (стравохіднотрахеальної комбінованої трубки (комбіт’юб), ларингеальної маски (LMA), конікопункції, конікотомії)

5.2.3. Тематичний план практичних занять

Курс 2

Анатомо-біологічні основи в ортодонтії

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Анатомо-функціональні особливості розвитку ЗЩС в: антенатальному періоді розвитку.	ПЗ	4 год.
2	. Анатомо-функціональні особливості розвитку ЗЩС в: період новонародженості.	ПЗ	4 год.
3	. Анатомо-функціональні особливості розвитку ЗЩС в: період тимчасового прикусу.	ПЗ	4 год.
4	. Анатомо-функціональні особливості розвитку ЗЩС в: період змінного прикусу.	ПЗ	3 год.
5	. Анатомо-функціональні особливості розвитку ЗЩС в: період постійного прикусу.	ПЗ	3 год.
			ПЗ – 18год.;

Курс 3
Діагностика в ортодонтії

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	Протокол зовнішньо ротового обстеження.	ПЗ	4 год.
2	Фотометрія та антропометричні вимірювання обличчя.	ПЗ	4 год.
3	Вимірювання контрольних-діагностичних моделей.	ПЗ	4 год.
4	Рентгенологічні дослідження (прицільні знімки, орто пантомографія, телерентгенографія, радіовізіографія та ін.).	ПЗ	4 год.
5	. Сучасні радіологічні методи обстеження: комп'ютерна (КТ), магнітно-резонансна томографія (МРТ) та ін.	ПЗ	3 год.
6.	Радіаційний захист. Правила виконання рентген-знімків і оцінка їх якості.	ПЗ	3 год.
7.	Протокол аналізу рентгенограм (оцінка кісткового віку, оцінка СНЩС, морфологія зубів та ін.).	ПЗ	4 год.
8	Протокол цефалометричного аналізу (фас, профіль)	ПЗ	4 год.

9	Функціональні методи діагностики.	ПЗ	4 год.
10	. Класифікація ЗЩА.	ПЗ	3 год.
11	. Клінічна діагностика стану зубощелепного комплексу.	ПЗ	4 год.
			ПЗ – 41 год.;

Курс 4

Етіологія, патогенез зубо-щелепових аномалій

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Епідеміологія ЗЩА та вплив екологічних факторів.	ПЗ	4 год.
2	. Спадковість.	ПЗ	4 год.
3	. Порушення вигодовування.	ПЗ	4 год.
4	. Хвороби раннього дитячого віку.	ПЗ	4 год.
5	. Шкідливі дитячі звички.	ПЗ	4 год.
6	. Порушення функцій ЗЩС.	ПЗ	4 год.
7	. Аномалії м'яких тканин ротової порожнини.	ПЗ	4 год.
8	. Раннє видалення зубів.	ПЗ	3 год.
9	. Нерівномірна утертість тимчасових зубів.	ПЗ	2 год.
			ПЗ – 33 год.;

Курс 5

Загальні принципи та правила ортодонтичної допомоги

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	Складання раціонального плану ортодонт. хворого.	ПЗ	3 год.
2	Визначення ступеню труднощів ортодонтичного лікування. Протоколи ведення пацієнта – мультидисциплінарне лікування порушення ЗЩС у дітей та дорослих	ПЗ	4 год.

3	Апаратурний метод. Класифікація ортодонтичної апаратури.	ПЗ	4 год.
4	Клініко-біологічні основи ортодонтичного лікування. Біомеханіка в ортодонтії.	ПЗ	4 год.
5	Психотерапія. Боротьба з шкідливими звичками.	ПЗ	4 год.
6	Міотерапія.	ПЗ	4 год.
7	Логопедія.	ПЗ	3 год.
8	Фізіотерапія. Масаж.	ПЗ	4 год.
9	Хірургічні методи (метод Хотца, пластика порушень м'яких тканин).	ПЗ	4 год.
10	. Протетичний метод.	ПЗ	4 год.
11	. Комплексний метод.	ПЗ	4 год.
		ПЗ – 42 год.;	

Курс 6
Ортодонтична лабораторна техніка і матеріали

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Робочий стіл техніка-ортодонта.	ПЗ	4 год.
2	. Зуботехнічний інструмент.	ПЗ	4год.
3	. Матеріали.	ПЗ	4год.
4	. Знімні ортодонтичні конструкції.	ПЗ	4 год.
5	. Незнімні ортодонтичні конструкції.	ПЗ	4 год.
6	. Брекет-техніка.	ПЗ	4год.
7	. Позаротові ортодонтичні апарати.	ПЗ	4 год.
8	. Профілактичні конструкції.	ПЗ	4 год.
9	. Ретенційні апарати.	ПЗ	4 год.
		ПЗ – 36 год.;	

Курс 7

Клінічна ортодонція. Особливості лікування аномалій зубів, зубних рядів в різні вікові періоди

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Аномалії кольору, структури твердих тканин зуба.	ПЗ	2 год.
2	. Аномалії форми і розмірів зубів.	ПЗ	2 год
3	. Аномалії кількості зубів (надкомплектні, адентія).	ПЗ	2 год
4	. Порушення процесу прорізування зубів.	ПЗ	2 год
5	. Вестибулярне і оральне положення зубів.	ПЗ	2 год
6	. Мезіальне і дистальне положення зубів.	ПЗ	2 год
7	. Супра- та інфраположення зубів.	ПЗ	2 год
8	. Повороти зубів навколо осі.	ПЗ	2 год
9	. Діастеми і тремі.	ПЗ	2 год
10	0.Звуження.	ПЗ	2 год
11	1.Загально звужений зубний ряд.	ПЗ	2 год
12	2.У-подібний зубний ряд.	ПЗ	2 год
13	3.Однобоке звуження.	ПЗ	2 год
14	4.Симетричне звуження.	ПЗ	2 год
15	5.Асиметричне звуження.	ПЗ	2 год
16	6.Ліроподібний зубний ряд.	ПЗ	2 год

17	7.Трапецеподібний зубний ряд.	ПЗ	2 год
18	8.Особливості лікування аномалій зубів та зубних рядів при захворюваннях пародонту.	ПЗ	2 год
		ПЗ – 36 год.;	

Курс 8

Особливості лікування патологій прикусу в різні вікові періоди

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Класифікація аномалій прикусу.	ПЗ	7 год.
2	. Мезіальний прикус та його форми.	ПЗ	7 год.
3	. Дистальний прикус і його форми.	ПЗ	7 год.
4	. Глибокий прикус і його форми.	ПЗ	7 год.
5	. Відкритий прикус і його форми.	ПЗ	7 год.
6	. Косий прикус і його форми.	ПЗ	7 год.
7	. Диференційна діагностика окремих форм аномалій прикусу.	ПЗ	5 год.
8	. Особливості лікування зубощелепових аномалій та деформацій при захворюваннях пародонту.	ПЗ	5 год.
		ПЗ – 52 год.;	

Курс 9

Особливості протезування дефектів зубів і зубних рядів у тимчасовому, змінному та постійному прикусі

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Заміщення дефектів коронкової частини зуба у дітей.	ПЗ	6 год.
2	. Мостоподібні протези у дітей.	ПЗ	6 год.
3	. Конструктивні особливості штучних коронок та штифтових зубів у дітей, показання до їх виготовлення.	ПЗ	4 год.

4	. Раціональні конструкції мостоподібних протезів у дітей в тимчасовому, змінному і постійному прикусі.	ПЗ	4 год.
5	. Знімні часткові зубні протези у дітей.	ПЗ	4 год.
6	. Особливості виготовлення і способи фіксації часткових знімних дитячих зубних протезів.	ПЗ	4год.
7	. Вимоги до знімних протезів і порядок їх заміни на етапах становлення жувального опору.	ПЗ	4 год.
8	Профілактика ускладнених дефектів зубних рядів у дітей.	ПЗ	4год.
9	. Підготовка порожнини рота до протезування при ускладнених дефектах зубних рядів у дітей.	ПЗ	4 год.
10	0.Конструктивні особливості повних протезів у дітей в різні вікові періоди, межі протезного поля; правила анатомічного встановлення зубів.	ПЗ	4 год.
11	1.Вимоги до матеріалів, які використовують для виготовлення дитячих зубних протезів і апаратів.	ПЗ	4 год.
			ПЗ – 48год.;

Курс 10

Травма зубів і щелеп у дітей. Особливості їх лікування.

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	Класифікація і діагностика травм зубів і щелеп у дітей.	ПЗ	4 год.
2	Значення вікових особливостей будови зубів, періодонту, кісток щелеп при травмах.	ПЗ	2 год.
3	Сучасні засоби ортопедичного лікування травматичних пошкоджень зубів і показання до їх використання.	ПЗ	4 год.
4	Ортопедичне лікування зубощелепно-лицевих деформацій, пов'язаних з травмою в тимчасовому, знімному і постійному прикусах.	ПЗ	4 год.
5	Ортопедичні апарати, що застосовуються при лікуванні наслідків травм тканин зубощелепно-лицевої ділянки у дітей	ПЗ	4 год.
6	Протезування при дефектах тканин щелепно-лицевої ділянки.	ПЗ	4 год.
			ПЗ – 22 год.

Курс 11

Співпраця ортодонта в комплексі мультидисциплінарного підходу до лікування зубощелепових аномалій

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Особливості ортодонтичного лікування при захворюваннях тканин пародонту.	ПЗ	4 год.
2	. Ортодонтична підготовка до раціонального протезування ротової порожнини.	ПЗ	4 год.
3	. Покази до використання оклюзійних кап у пацієнтів з порушенням СНЩС.	ПЗ	3 год.
4	. Пластика вуздечок, мілкового присінку порожнини рота.	ПЗ	4 год.
5	. Компактостеотомія	ПЗ	4 год.
6	. Видалення зубів за ортодонтичними показами.	ПЗ	4 год.
7	. Розкриття піднебінного шва.	ПЗ	4 год.
8	8. Відкриття коронок ратинованих та надкомплектних зубів.	ПЗ	4 год.
9	. Алгоритм дій при лікуванні скелетних вад розвитку. Ведення ортодонтичного пацієнта до ортогнатичної хірургії та після її завершення.	ПЗ	4 год.
10	0. Співпраця лікаря-ортодонта з пластичним хірургом під час лікування вад голови та шиї.	ПЗ	7 год.
11	1. Мікроімпланти в ортодонтії.	ПЗ	3 год.
			ПЗ – 45 год.;

Курс 12

Стандарти проведення клінічних втручань при вроджених вадах розвитку обличчя і щелеп

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Вади розвитку зубощелепного апарату і фактори, які обумовлюють їх.	ПЗ	4 год.
2	. Функціональні і морфологічні зміни жувального апарату у дітей з вродженими незрощеннями альвеолярного паростка, твердого і м'якого піднебіння.	ПЗ	4 год.
3	. Тактика лікаря-ортодонта при лікуванні дітей з вродженими незрощеннями губи, альвеолярного паростка, твердого і м'якого піднебіння.	ПЗ	4 год.
4	. Особливості ортодонтичного та ортопединого лікування дітей з вродженими вадами.	ПЗ	4 год.
5	. Вибір раціональних конструкцій ортопедичних та ортодонтичних апаратів. Аспекти ортодонтичного втручання в комплексі мультидисциплінарного лікування вад розвитку.	ПЗ	4 год.
			ПЗ – 20 год.;

Курс 13

Загальні біологічні та медичні предмети. Медична психологія – особливості психології дитини, підлітка та дорослого

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Методи контролю фізичного та психологічного розвитку дитини.	ПЗ	4 год.
2	. Вплив порушень в психологічному розвитку на формування ЗЩА.	ПЗ	4 год.
3	. Динаміка ставлення пацієнта до своєї хвороби. Вікові особливості ставлення до ЗЩА.	ПЗ	4 год.
4	. Психологічний прогноз адекватності ортодонтичного ікування.	ПЗ	4 год.

5	. Шкідливі дитячі звички та психологічні фактори їх ормування.	ПЗ	4 год.
6	. Методи психологічної корекції шкідливих дитячих вичок.	ПЗ	4 год.
7	. Встановлення контакту і позитивної реакції у пацієнта на ортодонтичне лікування.	ПЗ	3 год.
8	. Виховання мотивації до ортодонтичного лікування.	ПЗ	3 год.
			ПЗ – 30год.;

Курс 14
Логопедія

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Види дислалій.	ПЗ	3 год.
2	. Сигматизм.	ПЗ	2 год.
3	. Ротацизм.	ПЗ	2 год.
4	. Ламбдацизм.	ПЗ	2 год.
5	. Особливості логопедичного лікування при патології прикусу.	ПЗ	4год.
6	. Логопедична артикуляційна гімнастика при дислаліях.	ПЗ	3 год.
7	. Логопедична корекція у хворих в післяопераційному періоді (пластика вуздечок язика, губ, присінка ротової порожнини).	ПЗ	4 год.
8	. Заїкання. Методи корекції. Зв'язок з іншими шкідливими дитячими звичками при порушеннях прикусу.	ПЗ	3 год.
9	. Фізіологія та патологія слуху і мови в генетичному спекті.	ПЗ	3 год.
			ПЗ – 26год.;

Курс 15
Організація ортодонтичної допомоги

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Санітарна просвіта.	ПЗ	4 год.
2	. Структура та принципи організації ортодонтичної допомоги.	ПЗ	4 год.
3	. Організація роботи ортодонтичного кабінету.	ПЗ	2 год.
4	. Організація роботи зуботехнічної лабораторії.	ПЗ	4 год.
5	. Ергономіка в ортодонтії дорослих.	ПЗ	4 год.
6	. Організація ортодонтичної допомоги хворим з вродженими вадами.	ПЗ	4 год.
7	. Правила безпеки пацієнта та лікаря при перехресних інфекціях в ортодонтичному кабінеті.	ПЗ	4 год.
8.	Принципи диспансеризації в ортодонтії.	ПЗ	4 год.
			ПЗ – 30 год.;

Курс 16
Додаткові програми
Військово-медична підготовка – 2 год.

ПЗ – 2 год.	Організація харчування та догляду за пораненими у щелепно-лицеву ділянку на етапах медичної евакуації.
-------------	--

Тематичний план самостійної роботи

Курс 2

Анатомо-біологічні основи в ортодонтії

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Анатомо-функціональні особливості розвитку ЗЩС в: антенатальному періоді розвитку.	СПЛД	4 год.
2	. Анатомо-функціональні особливості розвитку ЗЩС в: період новонародженості.	СПЛД	4 год.
3	. Анатомо-функціональні особливості розвитку ЗЩС в: період тимчасового прикусу.	СПЛД	4 год.
4	. Анатомо-функціональні особливості розвитку ЗЩС в: період змінного прикусу.	СПЛД	3 год.
			СПЛД – 15 год;

Курс 3

Діагностика в ортодонтії

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Протокол зовнішньо ротового обстеження.	СПЛД	4 год.
2	. Фотометрія та антропометричні вимірювання обличчя.	СПЛД	4год.
3	. Вимірювання контрольно-діагностичних моделей.	СПЛД	4год.
4	. Рентгенологічні дослідження (прицільні знімки, орто пантомографія, телерентгенографія, радіовізіографія та ін.).	СПЛД	4год.
5	. Сучасні радіологічні методи обстеження: комп'ютерна (КТ), магнітно-резонансна томографія (МРТ) та ін.	СПЛД	3год.
6	. Протокол цефалометричного аналізу (фас, профіль)	СПЛД	4год.
7	. Функціональні методи діагностики.	СПЛД	4год.
8	. Класифікація ЗЩА.	СПЛД	3год.
9	. Клінічна діагностика стану зубощелепного комплексу.	СПЛД	4 год.

СПЛД – 34 год;

Курс 4***Етіологія, патогенез зубо-щелепових аномалій***

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
	. Епідеміологія ЗЩА та вплив екологічних факторів.	СПЛД	4 год.
	. Спадковість.	СПЛД	4 год.
	. Порушення вигодовування.	СПЛД	4 год.
	. Хвороби раннього дитячого віку.	СПЛД	4 год.
	. Шкідливі дитячі звички.	СПЛД	4 год.
	. Порушення функцій ЗЩС.	СПЛД	4 год.
	. Аномалії м'яких тканин ротової порожнини.	СПЛД	4 год.
	. Раннє видалення зубів.	СПЛД	3 год.
	СПЛД – 31 год;		

Курс 5***Загальні принципи та правила ортодонтичної допомоги***

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
	. Складання раціонального плану ортодонтичного воруго.	СПЛД	3 год.
	. Визначення ступеню труднощів ортодонтичного лікування. Протоколи ведення пацієнта – мультидисциплінарне лікування порушення ЗЩС у дітей та дорослих	СПЛД	4 год.
	. Апаратурний метод. Класифікація ортодонтичної апаратури.	СПЛД	4 год.

	. Клініко-біологічні основи ортодонтичного лікування. Біомеханіка в ортодонтії.	СПЛД	4 год.
	. Психотерапія. Боротьба з шкідливими звичками.	СПЛД	4 год.
	. Міотерапія.	СПЛД	4 год.
	. Логопедія.	СПЛД	3 год.
	. Фізіотерапія. Масаж.	СПЛД	4 год.
	. Протетичний метод.	СПЛД	4 год.
	0.Хірургічні методи (метод Хотца, пластика порушень м'яких тканин).	СПЛД	4 год.
	1.Комплексний метод.	СПЛД	4 год.
	СПЛД – 42 год;		

Курс 6

Ортодонтична лабораторна техніка і матеріали

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1.	Робочий стіл техніка-ортодонта.	СПЛД	3 год.
	. Зуботехнічний інструмент.	СПЛД	3 год.
	. Матеріали.	СПЛД	4 год.
	. Знімні ортодонтичні конструкції.	СПЛД	4 год.
	. Незнімні ортодонтичні конструкції.	СПЛД	4 год.
	. Брекет-техніка.	СПЛД	4 год.
	. Позаротові ортодонтичні апарати.	СПЛД	4 год.
	. Профілактичні конструкції.	СПЛД	4 год.
	. Ретенційні апарати.	СПЛД	4 год.
	СПЛД – 34 год;		

Курс 7

Клінічна ортодонція. Особливості лікування аномалій зубів, зубних рядів в різні вікові періоди

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
	. Аномалії кольору, структури твердих тканин зуба.	СПЛД	2 год.
	. Аномалії форми і розмірів зубів.	СПЛД	2 год.
	. Аномалії кількості зубів (надкомплектні, адентія).	СПЛД	2 год.
	. Порушення процесу прорізування зубів.	СПЛД	2 год.
	. Вестибулярне і оральне положення зубів.	СПЛД	2 год.
	. Мезіальне і дистальне положення зубів.	СПЛД	2 год.
	. Супра- та інфраположення зубів.	СПЛД	2 год.
	. Повороти зубів навколо осі.	СПЛД	2 год.
	. Діастеми і тремі.	СПЛД	2 год.
	0.Звуження.	СПЛД	2 год.
	1.Загально звужений зубний ряд.	СПЛД	2 год.
	2.У-подібний зубний ряд.	СПЛД	2 год.
	3.Однобоке звуження.	СПЛД	2 год.
	4.Симетричне звуження.	СПЛД	2 год.
	5.Асиметричне звуження.	СПЛД	2 год.
	6.Ліроподібний зубний ряд.	СПЛД	2 год.
	7.Трапецеподібний зубний ряд.	СПЛД	2 год.
	8.Особливості лікування аномалій зубів та зубних рядів при захворюваннях пародонту.	СПЛД	2 год.
	СПЛД – 36 год;		

Курс 8

Особливості лікування патологій прикусу в різні вікові періоди

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Класифікація аномалій прикусу.	СПЛД	3 год.
2.	Мезіальний прикус та його форми.	СПЛД	4 год.
3	. Дистальний прикус і його форми.	СПЛД	4 год.
4	. Глибокий прикус і його форми.	СПЛД	4 год.
5	. Відкритий прикус і його форми.	СПЛД	4 год.
6	. Косий прикус і його форми.	СПЛД	4 год.
7	. Диференційна діагностика окремих форм аномалій прикусу.	СПЛД	4 год.
			СПЛД – 27 год;

Курс 9

Особливості протезування дефектів зубів і зубних рядів у тимчасовому, змінному та постійному прикусі

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Заміщення дефектів коронкової частини зуба у дітей.	СПЛД	4 год.
2	. Мостоподібні протези у дітей.	СПЛД	4 год.
3	. Конструктивні особливості штучних коронок та штифтових зубів у дітей, показання до їх виготовлення.	СПЛД	4 год.
4	. Раціональні конструкції мостоподібних протезів у дітей в тимчасовому, змінному і постійному прикусі.	СПЛД	4 год.
5	. Знімні часткові зубні протези у дітей.	СПЛД	4 год.
6	. Особливості виготовлення і способи фіксації часткових знімних дитячих зубних протезів.	СПЛД	3 год.
7	. Вимоги до знімних протезів і порядок їх заміни на етапах становлення жувального опору.	СПЛД	4 год.

8	. Профілактика ускладнених дефектів зубних рядів удітей.	СПЛД	4 год.
9	. Підготовка порожнини рота до протезування при ускладнених дефектах зубних рядів у дітей.	СПЛД	4 год.
10	0.Конструктивні особливості повних протезів у дітей в різні вікові періоди, межі протезного поля; правила анатомічного встановлення зубів.	СПЛД	4 год.
11	1.Вимоги до матеріалів, які використовують для виготовлення дитячих зубних протезів і апаратів.	СПЛД	3 год.
		СПЛД – 40 год;	

Курс 10

Травма зубів і щелеп у дітей. Особливості їх лікування.

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
	. Класифікація і діагностика травм зубів і щелеп у дітей.	СПЛД	4 год.
	. Значення вікових особливостей будови зубів, періодонту, кісток щелеп при травмах.	СПЛД	4 год.
	. Сучасні засоби ортопедичного лікування травматичних пошкоджень зубів і показання до їх використання.	СПЛД	4 год.
	. Ортопедичне лікування зубощелепно-лицевих деформацій, пов'язаних з травмою в тимчасовому, знімному і постійному прикусах.	СПЛД	4 год.
	. Ортопедичні апарати, що застосовуються при лікуванні наслідків травм тканин зубощелепно-лищевої ділянки у дітей.	СПЛД	4 год.
			СПЛД – 20 год;

Курс 11

Співпраця ортодонта в комплексі мультидисциплінарного підходу до лікування зубощелепових аномалій

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Особливості ортодонтичного лікування при захворюваннях тканин пародонту.	СПЛД	4 год.
2	. Ортодонтична підготовка до раціонального протезування ротової порожнини.	СПЛД	4 год.
3	. Покази до використання оклюзійних кап у пацієнтів з порушенням СНЩС.	СПЛД	3 год.
4	. Пластика вуздечок, мілкого присінку порожнини рота.	СПЛД	4 год.
5	. Компактостеотомія	СПЛД	4 год.
6	. Видалення зубів за ортодонтичними показами.	СПЛД	4 год.
7	. Розкриття піднебінного шва.	СПЛД	4 год.
8	Відкриття коронок ратинованих та надкомплектнихзубів.	СПЛД	4 год.
9	Алгоритм дій при лікуванні скелетних вад розвитку. Ведення ортодонтичного пацієнта до ортогнатичної хірургії та після її завершення.	СПЛД	4 год.
10	Мікроімпланти в ортодонтії.	СПЛД	3 год.
		СПЛД – 40 год;	

Курс 12

Стандарти проведення клінічних втручань при вроджених вадах розвитку обличчя і щелеп

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
1	. Вади розвитку зубощелепного апарату і фактори, які обумовлюють їх.	СПЛД	4 год.
2	. Функціональні і морфологічні зміни жувального апарату у дітей з вродженими незрощеннями альвеолярного паростка, твердого і м'якого піднебіння.	СПЛД	4 год.

3	. Тактика лікаря-ортодонта при лікуванні дітей з вродженими незрощеннями губи, альвеолярного паростка, твердого і м'якого піднебіння.	СПЛД	4 год.
4	. Особливості ортодонтичного та ортопединого лікування дітей з вродженими вадами.	СПЛД	4 год.
5	. Вибір раціональних конструкцій ортопедичних та ортодонтичних апаратів. Аспекти ортодонтичного втручання в комплексі мультидисциплінарного лікування вад розвитку.	СПЛД	4 год.
			СПЛД – 14 год;

Курс 13

Загальні біологічні та медичні предмети. Медична психологія – особливості психології дитини, підлітка та дорослого

№ п/п	Теми	Вид заняття	К-сть год.
	. Методи контролю фізичного та психологічного розвитку дитини.	СПЛД	2 год.
	. Вплив порушень в психологічному розвитку на формування ЗЩА.	СПЛД	2 год.
	. Динаміка ставлення пацієнта до своєї хвороби. Вікові особливості ставлення до ЗЩА.	СПЛД	2 год.
	. Психологічний прогноз адекватності ортодонтичного лікування.	СПЛД	2 год.
	. Шкідливі дитячі звички та психологічні фактори їх формування.	СПЛД	2 год.
			СПЛД – 10 год

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК ДО ІСПИТУ

циклу спеціалізації за фахом «Ортодонтія»:

Лікар ортодонт без категорії (стаж до 5 років) повинен вміти.

1. Визначити поширеність зубощелепних аномалій.
2. Визначити потребу в ортодонтичному лікуванні (ДЕІ).
  - Вести медичну документацію у відповідності до форм, прийнятих МОЗ України: облікову форму № 043-1/о “Амбулаторна карта ортодонтичного пацієнта”; облікову форму № 037-2/о “Листок щоденного обліку роботи лікаря-стоматолога-ортодонта”; облікову форму № 039-3/о “Щоденник обліку роботи лікаря-стоматолога-ортодонта (стоматологічної поліклініки, відділення, кабінету)”.
3. Визначати кількісні та якісні показники роботи лікаря ортодонта.
4. Систематично проводити аналіз своєї роботи.
5. Вести пропаганду здорового способу життя та санітарно-просвітню роботу з первинної, вторинної та третинної профілактики зубо-щелепних аномалій.
  - Вміти обстежити ортодонтичного хворого: вміти зібрати анамнез; вміти провести клінічні методи обстеження ортодонтичного хворого; вміти провести допоміжні методи обстеження ортодонтичного хворого;
6. Вміти провести та аналізувати отримані данні при проведенні клінічних діагностичних проб (Л.В. Ільїної – Маркосян та Ешлера - Бітнера).
7. Вміти отримати відбитки з верхньої та нижньої щелепи різними відбитковими масами.
8. Вміти отримати гіпсові контрольно-діагностичні моделі.
9. Вміти провести та аналізувати отримані данні при проведенні вимірювання контрольно – діагностичних моделей (методами З.І. Долгополової, Шварца, Коргхауза, Пона, Gerlach, Нансе, Литлл, Меррифилд, Снагіній Н.Г., Schmuth, по Болтону, Mouers, по Джонсон и Танако, Mc Namara).
10. Вміти провести та аналізувати отримані данні при проведенні функціональних методів дослідження.
11. Вміти описати дентальні, аксіальні рентгенограми та ортопантомограму.
12. Вміти розшифрувати бокову телерентгенограму методами Шварца, Риккетса и Доунса.
13. Вміти нормальну будову зубів, зубних рядів, щелеп та їх порушення.
14. На підставі проведеного обстеження і користуючись класифікаціями зубо-щелепних аномалій (А.Я. Катц, 1933 р., А.І. Бетельман, 1956 р., Д.А. Калвеліс, 1957 р., В.Ю. Курляндский, 1957 р., Л.В. Ільїна – Маркосян, 1967

- р., Х.А. Каламкаров, 1970 р., Ф.Я. Хорошилкіна, 1985 р., Л.С. Персін, 1989 р., Ю.М. Малигін, 1991 р., МКБ - 10) скласти заключний ортодонтичний діагноз.
15. Вміти скласти план ортодонтичного лікування.
  16. Вміти визначити раціональну конструкцію ортодонтичного апарату.
  17. Вміти заповнити наряд в зуботехнічну лабораторію.
  18. Вміти припасувати та здати ортодонтичний апарат.
  19. Вміти провести корекцію базису та активацію знімного апарату (рукоподібної пружини, протракційної та ретракційної пружин, гвинтів та інш., похилої площини та накусочної площадки).
  20. Вміти провести активацію незнімного апарату (замінити еластичні кільця та лігатури, пружини).
  21. Вміти скласти план профілактичних заходів по попередженню зубощелепно-лицьових аномалій та деформацій.
  22. Вміти визначити групу ризику виникнення зубощелепно-лицьових аномалій та деформацій.
  23. Вміти визначити комплекс профілактичних заходів, спрямованих на попередження розвитку стійких зубощелепно-лицьових деформацій.
  24. Вміти призначити раціональну конструкцію знімного зубного протезу дитині.
  25. Вміти здати, припасувати та полагодити знімний зубний протез.
  26. Вміти провести перебазування знімного зубного протезу.
  27. Вміти здати та припасувати незнімний зубний протез.
  28. Визначити стан гігієни порожнини рота пацієнта під час користування знімними та незнімними апаратами, призначити пацієнтові основні та додаткові предмети та засоби індивідуальної гігієни.
  29. Провести професійну чистку зубів при ортодонтичному лікуванні знімною та незнімною технікою.
  30. Вміти здати, припасувати та полагодити обтуратор.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ІСПИТУ

циклу спеціалізації за фахом «Ортодонтія»:

Лікар ортодонт без категорії (стаж до 5 років) повинен знати.

ЗАГАЛЬНІ ЗНАННЯ:

- державні законодавчі акти з охорони здоров'я населення та інші директивні документи що регламентують діяльність закладів охорони здоров'я України;
- правові питання охорони здоров'я;
- принципи організації стоматологічної допомоги в Україні на різних рівнях її надання;
- основи медичної статистики та ведення медичної обліково-звітньої документації;
- принципи диспансеризації населення у ортодонта;
- основи базових медико-біологічних наук в обсязі, достатньому для вирішення професійних питань профілактики та лікування стоматологічних захворювань;
- основи нормальної та патологічної анатомії, фізіології, ембріології щелепно-лицьової ділянки;
- прояви загальних захворювань в ротовій порожнині;
- особливості лікування стоматологічних пацієнтів, що мають супутні соматичні захворювання;
- особливості надання медичної допомоги в надзвичайних ситуаціях;
- прояви та принципи лікування СНІДу та шкіряно-венеричних хвороб в ротовій порожнині;
- методи анестезії, що застосовуються в стоматології;
- основи інтенсивної терапії;
- основи етики та деонтології;
- техніку безпеки, принципи роботи та особливості експлуатації стоматологічного обладнання;
- особливості роботи середнього та молодшого медичного персоналу в стоматологічних закладах;

СПЕЦІАЛЬНІ ЗНАННЯ:

Лікар стоматолог - ортодонт повинен знати:

- основи організації ортодонтичної допомоги населенню;
- стоматологічне обладнання, інструментарій, матеріали, медикаменти та нормативи їх використання для роботи ортодонтичного кабінету;
- анатомо-фізіологічні особливості здорової людини та її щелепно-лицьової ділянки в різні вікові періоди;
- анатомо-функціональні особливості скронево-нижньощелепного суглобу в різні вікові періоди;
- фізіологічні функції порожнини рота та їх аномалійні прояви;
- особливості архітекtonіки кісткової тканини щелеп у різні вікові періоди;
- біологічні основи ортодонтичного лікування;
- принципи клінічних та допоміжних методів обстеження ортодонтичного хворого;
- етіологію та патогенез аномалій щелепно-лицьової ділянки;
- потребу в ортодонтичному лікуванні та фактори, за допомогою яких вона визначається;
- взаємозв'язок аномалій зубощелепної системи з патологічними станами інших органів та систем;
- показання та протипоказання до ортодонтичного лікування;
- принципи ортодонтичного лікування зубощелепних аномалій;
- методи ортодонтичного лікування;
- особливості раннього ортодонтичного лікування;
- особливості ортодонтичного лікування дорослих;
- особливості ортодонтичного лікування дітей з уродженими незрощеннями губи та піднебіння;
- методи прискорення ортодонтичного лікування.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ **до циклу спеціалізації за фахом «Ортодонтія»**

Перелік літератури (країни дальнього зарубіжжя):

1. Ahlers M.O., Jakstat H.A. Klinische Funktionsanalyse: interdisziplinäres Vorgehen mit optimierten Befundbogen. - Hamburg: DentaConcept, 2000. - 512 p.
2. Alexander R.G. The Alexander Discipline. Современная концепция и философия/ R.G.Alexander ; Под ред. G.A.Engel. СПб, 1998.-163с.
3. Bearn David R. Cephalometric soft tissue in unilateral cleft lip and palate patients/ David R. Bearn, Jonathan R. Sandy // Europ. J.Orthodont.: Oxford Universiti Press.-2002.-№ 24.- P.327-336.
4. Bergman Robert T. Cephalometric soft tissue facial analysis / Robert T. Bergman //Amer. J. Orthodont .-1999.- №4.- P.373-387.
5. Bumann A., Lotzmann U. TMJ Disorders and Orofacial Pain: the Role of Dentistry in a Multidisciplinary Diagnostic Approach. - Stuttgart - New York: Thieme, 2002. - 360 p.
6. Burstone Charles I. Problem Solving in Orthodontics / Charles J.Burston, Michael RMarcotte //Quintessence .-2000.- P.227-251.
7. Faure J. The influence of different facial components of facial aesthetics / J. Faure , C. Rieffe, J. Maltha // European Journal of Orthodontics. – 2002. – Vol. 24l. – P.2–7.
8. Graber Thomas M. Orthodontics: Current Principles and Techniques / Thomas M.Graber, Robert L.Vanarsdall.- Third Edition.- Philadelphia, London: Mosby, 2000.- 985 p.
9. Henrikson J. Long-term stability of dental arch form in normal occlusion from 13-31 years of age/ J.Henrikson, M.Persson, B.Thilander // Amer. J. Orthodont.-2001.- №23 .-P.51-61.
10. Kasrovi P. Occlusion: an orthodontic perspective / P. Kasrovi, M. Meyer, G. Nelson // J. Calif. Dent. Assoc. – 2000. – Vol. 28. – P.780–790.
11. Medine Aynur Analysis of Holdaway soft- tissue measurements in children between 9-12 years of age/ Aynur Medine, Sahin Saglam // Europ. J. Orthodont.- 2001 .-№ 23.-P.287-294.
12. Miller R.J. Behandlung von Patienten mit frontalem Engstand mit Hilfe des Invisalign-System zwei Patientenberichte/RJ.Miller, C.Hord// Kieferorthopaedie.- 2001 .-№ 15 .-S.29-3 8.
13. Okeson J.P. Management of Temporomandibular Disorders and Occlusion. - St. Louis, Missouri: Mosby, 2003. - 671 p.

14. Prevalence de l'agenesie dentaire: une etude radioclinique a Dakar / F. Diagne, D. Khady, A. Yam, F. Diop [et al.] // L'Orthodontie Française. – 2000. – Vol. 72. – P.1–7.
15. Rushmah Meon. Hypodontia of the primary and permanent dentition // Journal of Clinical Pediatric Dentistry. – 1992, Winter. – Vol. 16, N 2. – P. 121–123.
16. Schalk van cler Weide Y., Beemer F.A., Faber J.A., Bosman F. Symptomatology of patients with oligodontia // J. of Oral Rehabilitation. – 1994. – Vol. 21, N 3. – P. 247–261.
17. Silvestri A., Natali G., Fadda M.T. Dental agenesis in hemifacial microsomia // Pediatric Dentistry. – 1996. – Vol. 18, N 1. – P. 48–51.
18. Slavicek R. The Masticatory Organ: Functions and Dysfunctions. - Klosterneuburg: Gamma Med.viss. Fortbildung AG, 2002. - 544 p.

Перелік літератури (Україна та країни колишнього СНД):

1. Аболмасов Н.Г. Аболмасов Н.Н. Ортодонтия: учебное пособие.- Медпресс-информ, 2008. – 424с.
2. Алабин И.В., Митрофаненко В.П. Анатомия, физиология и биомеханика зубочелюстной системы. – М., 2002. – 241с.
3. Андреищев А.Р. Сочетанные зубочелюстно-лицевые аномалии и деформации [Электронный ресурс]: руководство для врачей. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2008. - 224 с. илл. . - Режим доступа:<http://www.studmedlib.ru/>
4. Беннет Д., Маклоуин Р. Механика ортодонтического лечения техникой прямой дуги: Пер. с англ. - Львов: ГалДент, 2001. - 265 с.
5. Бимбас Е.С. Дифференциальная диагностика и лечение разновидностей мезиального прикуса: Автореф. дис. .канд.мед.наук / Е.С. Бимбас; Свердловский гос.мед.ин-т.-Свердловск,1989.-23С.
6. Борисенко А.В. Кариес зубов. - К.: Книга-плюс, 2000. - 342 с.
7. Боровский Е. В., Леонтьев В. К. Биология полости рта. - М.: Медицина, 2001. - 304 с.
8. Брагин Е.А. Современные методы диагностики, прогнозирования и лечения нарушений смыкания зубных рядов : Учеб. пособие по ортопед. стоматологии для студентов мед. вузов / Е.А. Брагин, Е.А. Вакушина. - Ставрополь, 2006. - 162 с.
9. Брагин Е.А., Скрыль А.В. Основы микропротезирования. Штифтовые конструкции зубных протезов, вкладки, виниры, искусственные коронки, декоративные зубные накладки. – Мед. книга, 2009. – 508с.
10. Быков В.Л Гистология и эмбриология органов полости рта человека: Учебное пособие. Издание второе, исправленное. – СПб: "Специальная Литература", 1998. – 248 с.
11. Варес Э.Я. Руководство по изготовлению стоматологических протезов и аппаратов из термопластов медицинской чистоты. Донецк, 2002. - 260с.
12. Власенко П.И. Мискевич М.И., Симахов Р.В. Патология височно-нижнечелюстного сустава: клиника, диагностика и принципы лечения. – СПб: ООО «МЕДИ-изд-во», 2007. – 80с.
13. Воробьев Ю.И. Рентгенография зубов и челюстей. - М.: Медицина,1989. -174 с.
14. Вязьмитина А.В., Усевич Т.Л. Материаловедение в стоматологии. 2002.- 354с.

15. Гайворонский И.В., Петрова Т.Б. Анатомия зубов человека: учебное пособие.- Изд-во ЭЛБИ – СПб, 2005. – 56с.
16. Головкин Н.В. Ортодонтические аппараты. - 2006, Винница, ПП "Новая книга"-216 с.
17. Головкин Н.В. Ортодонтия. Развитие прикуса, диагностика зубоцелепных аномалий, ортодонтический диагноз. - Полтава: ПФ „Форпика”, 2003. – 296 с.
18. Головкин Н.В. Профилактика зубо – щелепных аномалий. – Винница: Новая Книга, 2005. – 272 с.
19. Григорьева Л.П. Прикус у детей.- Полтава,1995. – 131 с.
20. Дистель В. А. Зубочелюстные аномалии и деформации. - Омск: Изд-во НГМА, 2001. - 100 с.
21. Дистель В.А., Сунцов В.Г., Вагнер В.Д. Пособие по ортодонтии. – М.: Медицинская книга; Н.Н.: Издательство НГМА, 2000. – 216 с.
22. Дитяча стоматологія / За ред. Удовиської Т.О.В. - К. :Здоров'я, 2000. - 296 с.
23. Дмитренко С.В. и др. Анатомия зубов человека .- М.: Медицинская книга, 2000.- 196 с.
24. Дорошенко С.И., Кульгинский Е.А. Основы телерентгенографии. - Київ: «Здоров'я », 2007. - 71с.
25. Дорошенко С.И. Синдромы в ортодонтии - Київ: «Здоров'я », 2008. – 96 с.
26. Ибрагимов Т.И., Цаликова Н.А. Оттисковые материалы в стоматологии. М.: Практическая медицина, 2007. – 128 с
27. Иде Й., Наказава К., Камимура К. Анатомический атлас височно-нижнечелюстного сустава. - М.: Азбука, 2004. -114 с.
28. Картон Е.А., Ленденгольц Ж.А., Персин Л.С. Определение степени оксификации скелета. - М. – 2006. – 12 с.
29. Картон Е.А., Ленденгольц Ж.А., Персин Л.С. Ретенция и рецидивы. – М. – 2006. – 36 с.
30. Клинеберг И., Джагер Р.. Окклюзия и клиническая практика. - М.:Медпресс - информ, 2006.
31. Куроедова В.Д. Новые аспекты болезни зубочелюстная аномалия» / В.Д. Куроедова. – Полтава: Полтава, 1997. – 256 с.
32. Куроедова В.Д., Галич Л.Б. Ортодонтическое лечение врожденных расщелин верхней губы, альвеолярного отростка, твердого и мягкого неба. -Полтава, 2010 - 75 с.
33. Куроедова В.Д. Новые аспекты болезни «зубочелюстная аномалия». - Полтава,1997. – 255 с.

34. Куроєдова В.Д., Ждан В.П., Галич Л.Б., Головка Н.В., Дмитренко М.І., Сірик В.А., Куроєдова К.Л. Атлас ортодонтичних апаратів. - Полтава: «Дивосвіт », 2011. – 155 с.
35. Куроєдова В.Д., Сірик В.А. Логопедія в ортодонтії. – Полтава. – 2005. -124 с.
36. Куцевляк В.И., Ткаченко Ю.В. Профилактика аномалий зубочелюстной системы: Учебное пособие для студентов стоматологических факультетов высших учебных заведений IV уровня аккредитации. – Харьков, 2009. – 342 с.
37. Лебедеенко Н.Ю. Клинические методы диагностики функциональных нарушений зубочелюстной системы: Учебное пособие / И.Ю.Лебедеенко, С.Д.Арутюнов, М.М.Антоник, А.А.Ступников. 2-е изд. - М.: МЕДпрессинформ, 2008. - 112 с.
38. Образцов Ю. Л. Пропедевтическая ортодонтия [Электронный ресурс]: учебное пособие / Ю. Л. Образцов, С. Н. Ларионов. - СПб. : СпецЛит, 2007. - 160 с. : ил. . – режим доступа:<http://www.studmedlib.ru/>
39. Окушко В. П. Аномалии зубочелюстной системы, связанные с вредными привычками и их лечение. - М.: Медицина, 1975. - 158 с.
40. Ортодонтия [Текст] : учеб. пособие / под ред. М. П. Водолацкого; СтавГМА, Каф. чел.-лиц. хирургии и стоматологии дет. возраста. - Ставрополь : Изд-во СГМА, 2005. - 195 с. : ил.
41. Ортодонтия: Учебное пособие для студентов стоматологического факультета, врачей-интернов. Под ред. В.И. Куцевляка / В.И. Куцевляк, А.В. Самсонов, С.А. Складар, С.В. Алтунина, Ю.В. Ткаченко, С.Л. Старикова - Харьков: Крокус, 2006. – 328 с.
42. Ортодонтія /Під ред. П.С. Фліса. - Вінниця: Нова книга, 2007. – 312 с.
43. Персин Л. С. Ортодонтия : диагностика и лечение зубочелюстных аномалий [Текст] : руководство для врачей / Л. С. Персин. - М. : Медицина, 2004. - 358 с. : ил., цв. ил.
44. Персин Л.С. Виды зубочелюстных аномалий и их классифицирование. – М. – 2006. – 32 с.
45. Персин Л.С. Ортодонтия. Современные методы диагностики зубочелюстных аномалий. – М.,:ООО «ИЗПЦ «Информкнига», 2007 г. – 248 с.
46. Петросов Ю.А. Диагностика и ортопедическое лечение заболеваний височно-нижнечелюстного сустава: монография. – Краснодар: Совет. Кубань, 2007. – 304с.
47. Попков В.А., Нестерова О.В., Решетняк В.Ю., Аверцева И.Н. Стоматологическое материаловедение. Учебное пособие. М.: МЕДпресс - информ, 2006. – 384 с.

48. Протоколи надання стоматологічної допомоги / За редакцією головного стоматолога МОЗ України, заслуженого лікаря України, кандидата медичних наук О.З. Опанасюка. – Київ ТОВ Видавничо-інформаційний центр «Світ сучасної стоматології», 2005. – 507 с.
49. Проффит У.Р. Современная ортодонтия / Уильям Р. Проффит: Пер. с англ./ Под ред. Чл. - корр. РАМН, проф. Л.С. Персина. - МЕДпресс-информ, 2006. -560 с.
50. Рабухина Н.А. Рентгенодиагностика заболеваний челюстно-лицевой области / Н.А. Рабухина, Н.М. Чупрынина. -М.: Медицина, 1991.- 53 с.
51. Ральф Е., МакДональд, Девид Р. Зиверн. Стоматология детей и подростков: Пер. с англ. проф. Т.Ф. Виноградовой - М.: Медицинское информационное агентство, 2003. - 766 с.
52. Ричард Ван Нурт. Основы стоматологического материаловедения. 2004. – 301с.
53. Росточкина Е.Б., Морозова Л.В. Гигиена полости рта детей с зубочелюстными аномалиями, находящихся на ортодонтическом лечении.-М., 1980. - 24с.
54. Руководство по ортодонтии / под редакцией Ф.Я. Хорошилкиной. – 2 е изд. перераб. и доп. – М.: Медицина, 1999. – 800 с.
55. Семкин В.А., Рабухина Н.А. Дисфункция височно - нижнечелюстных суставов. - М., 2000. – 53с.
56. Токаревич И. В. Ортодонтическое лечение зубочелюстных аномалий в период раннего постоянного прикуса с применением несъёмных аппаратов. Техника прямой дуги в модернизации Д. К. Беннета и Р. П. МакЛафлина. - Минск: БМУ, 1998. - 37 с.
57. Трегубов И.Д. Применение термопластических материалов в стоматологии. 2007. – 140 с.
58. Трезубов В. И., Фадеев Р. А. Планирование и прогнозирование лечения больных с зубочелюстными аномалиями: Учеб. пособие. - М.: Медпресс информ, 2005. - 214 с.
59. Трезубов В. Н. Ортодонтия [Текст] / В. Н. Трезубов, А. С. Щербаков, Р. А. Фадеев. - М. : Мед. кн., 2005. - 148 с.
60. Тугарин В. А., Персии Л. С, Порохин А. Ю. Современная несъёмная ортодонтическая техника эджуайз. - М.: ООО Ортодент, 1996. - 220 с.
61. Улитовский С. Б. Гигиена полости рта в ортодонтии и ортопедической стоматологии. - М.: Медицинская книга: НГМА, 2003. - 220 с.
62. Фліс П.С. Ортодонтія / Підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів. – Вінниця: Нова книга, 2007. – 312 с.

63. Франк Нетцель, Кристиан Шульц. Практическое руководство по ортодонтической диагностике / Науч. ред. изд. на русск. яз. к.мед.н. М.С. Драгомирецкая. Пер. с нем. - Львов: ГалДент, 2006. – 176 с.
64. Хватова В.А. Клиническая гнатология / В.А. Хватова. - М.: Медицина, 2005.
- 296 с.
65. Хорошилкина Ф. Я. и др. Диагностика и функциональное лечение зубочелюстно-лицевых аномалий / Хорошилкина Ф. Я., Френкель Р., Демнер Л. М., Фальк Ф., Малыгин Ю. М., Френкель К. (Совместное издание СССР - ГДР). - М.: Медицина, 1987. - 304 с.
66. Хорошилкина Ф.Я. / Ортодонтия. Дефекты зубов, зубных рядов, аномалии прикуса, морфофункциональные нарушения в челюстно-лицевой области и их комплексное лечение. – М.: ООО «Медицинское информационное агентство», 2006. – 554 с.
67. Хорошилкина Ф.Я. и соавт. Ортодонтическое и ортопедическое лечение аномалий прикуса, обусловленных врождённым несращением челюстно-лицевой области.- Кишинев: Штиинца, 1989. – 144 с.
68. Хорошилкина Ф.Я. Ортодонтия: практическое руководство. – М.: ООО «Медицинское информационное агентство», 2006. – 544 с.
69. Хорошилкина Ф.Я., Персин Л.С, Окушко-Калашникова В.П. Ортодонтия. Профилактика и лечение функциональных, морфологических и эстетических нарушений в зубочелюстно-лицевой области. - М.: Медицина, 2004. - 460 с.
70. Хорошилкина Ф.Я., Персин Л.С. Ортодонтия. Комплексное лечение зубочелюстно-лицевых аномалий: ортодонтическое, хирургическое: Учеб. пособие. – М.: Ортодент-Инфо, 2001. – 174с.
71. Цимбалистов А.В., Козицына С.И., Жидких Е.Д., Войтяцкая И.В. Оттисковые материалы и технология их применения. 2005. – 90 с.